

Солошенко В.І. доцент, кандидат с. г. наук
Харківський національний технічний університет
сільського господарства ім. П.Василенка

СІВОЗМІНА В ФЕРМЕРСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Постановою Уряду України керівники сільськогосподарських підприємств, фермери які мають в обробітку більше 100 га ріллі, повинні були до 1 січня 2012 року розробити проекти землеустрою, що забезпечують еколого – економічне обґрунтування сівозмін та упорядкування угідь. Прийняті і затверджені проекти будуть контролюватися державними органами і за їх порушення винні будуть каратися.

Цей захід вимушений. Він є відповіддю на численні порушення правильного ведення господарювання в галузі рослинництва керівниками підприємств і фермерами, які в погоні за прибутком нехтували правилами чергування культур і структурую посівних площ, що неодмінно привело б до втрати родючості українських земель, головним чином чорноземів, поширенню шкідників, хвороб, посиленню забур'яненості полів.

В постанові наголошується на еколого-економічному обґрунтуванні сівозмін, як основи системи землеробства.

Сівозміною називають науково обґрунтоване чергування сільськогосподарських культур і парів у просторі, і в часі – по роках. Таке наукове обґрунтування базується на численних досліднях проведених в наукових інститутах, дослідних станціях, дослідних полях, сортодільницях. Воно підтверджене досвідом передових господарств. Наявність в господарстві таких сівозмін гарантує стабільні врожаї, сприяє боротьбі з шкідниками, хворобами і бур'янами. Для невеликих фермерських господарств з площею ріллі менше 100 га сівозмінна має виняткове значення, бо вона сприяє не тільки підтриманню родючості ґрунту, а й повинна покращувати властивості ґрунту – основного засобу сільськогосподарського виробництва.

Науковими установами в численних досліднях встановлено, що тільки завдяки чергуванню в сівозміні урожайність сільськогосподарських культур може значно підвищуватись порівняно з монокультурою – висівом без зміни на одному полі однієї культури багато років – іноді в 2 – 3 рази.

В великих господарствах недорід однієї з культур може компенсуватись урожаєм інших. Фермер з площею посівів до 100 га повинен кожного року стабільно одержувати добрий врожай бо від цього залежить добробут його сім'ї.

Тому фермеру необхідно мати в своєму господарстві таку сівозміну яка відрізнялась би стабільністю і в той же час мобільністю, що давала б змогу реагувати на зміну потреб ринку.

Ми спробуємо запропонувати таку сівозміну для господарств з площею ріллі до 100 га, фермер якої не займається тваринництвом. На наш погляд така сівозмінна повинна мати невелику кількість полів – 4 поля.

Стабільність в такій сівозміні забезпечує друге поле – в ньому кожного року висівають озиму пшеницю. Ця культура завжди знайде збут бо вона є основою хлібною культурою.

Попередником їй може бути чистий або зайнятий пар.

Чистий пар сприяє звільненню поля від багаторічних бур'янів, накопиченню вологи та поживних речовин. Пар, який підтримується чистим від бур'янів з ґрунтом в пухкому стані накопичує за рахунок тільки процесів нітрифікації до 100 кг на 1 га. Однак пар не дає продукції яку б можна було реалізувати.

Тому в першому полі можна висівати зернобобові культури – скоростиглі горох або чину. Ці культури, особливо чина, користуються величезним попитом, їх насіння має значну вартість.

Третє і четверте поле повинні давати мобільність і реагувати на попит ринку. В третьому полі можна висівати як просапні так і напівпросапні культури і культури сполошного способу сівби.

З просапних культур можна висівати цукрові буряки, кукурудзу, соняшник, саджати картоплю. З напівпросапних можна сіяти квасолю, сою, нут, гречку.

Для вирощування просапних культур необхідно мати спеціальну техніку, тому фермеру треба кооперуватися з сусідом. Напівпросапні

культури можна висівати сполошним способом і однієї зернової сівалки вистачить фермеру, щоб забезпечити сівбу культур в усіх полях сівозмін.

Серед інших культур третього поля особливе місце займає соняшник. За правилами чергування він повинен повертатися на попереднє місце вирощування не раніше

8 років. Тому в сівозміні, що пропонується, в третьому полі він повинен займати тільки половину поля з тим, щоб в наступну ротацію він висівався на іншій половині поля. Це дасть нам необхідні

8 років. Нехтування цими правилами в погоні за зиском приводило, за порівняно недовгоїсторію цієї культури до катастрофічних наслідків: це розширення хвороб, шкідників, паразитних бур'янів.

В четвертому полі можна, в залежності від попередника, висівати озими і ярі зернові культури.

Це озима пшениця, жито, тритикале. Вибір однієї з вказаних культур залежить від попиту на їх зерно і можливостей висіяти по попереднику. Наприклад, після ранньої картоплі і гречки озими можна висівати. Після інших культур, які збираються пізно, можна сіяти ячмінь, тверду і м'яку яру пшеницю, овес. Сорти ярої м'якої пшениці зараз майже не поступаються в урожайності сортам озимої пшениці можуть з успіхом служити страховою культурою на випадок загибелі озимих.

Тверда яра пшениця служить сировиною для одержання якісних макаронних виробів, завжди користується попитом і має високу вартість.

Не потребує особливих турбот збут зернофуражних культур – ячменю і вівса.

Запропонована чотирирохпільна сівозмінна має в кожному полі культуру, яка належить до іншої ботанічної родини. Таке чергування запобігає розвитку кореневих гнилей, які, на думку багатьох авторів, значно знижують урожайність всіх культур, зводячи нанівець зусилля фермерів по внесенню добрив і поліпшенню агротехніки.

Кореневі гнилі пристосовані до розвитку на коренях рослин з одних ботанічних родин і не розвиваються на коренях рослин, що належать до інших ботанічних родин. Тому фермеру особливо пильно треба стежити, щоб рослини з однієї ботанічної родини не чергувалися з рослинами цієї ж ботанічної родини.

